

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Examinering in de reële beroepscontext

Hoe doen mijn collega's dat eigenlijk?

Verzamelde praktijkvoorbeelden uit het mbo

1 Voorafgaand
aan het examen

2 Tijdens
het examen

3 Na afloop van
het examen

Voor wie?

Bent u betrokken bij examinering in de reële beroepscontext? Dan weet u hoe lastig het kan zijn om een geschikte examenlocatie te vinden. Soms is simulatie beter. Wie maakt die keuze? En voor welke andere dilemma's zoeken opleidingen oplossingen? De Inspectie van het Onderwijs vroeg het een aantal mbo-opleidingen. Hun oplossingen staan in het [rapport Examineren in de reële beroepscontext](#). Oplossingsrichtingen voor gesignaleerde problemen en dilemma's (2016). In deze brochure vindt u hun 'goede oplossingen' en voorbeelden. De inspectie heeft deze gevalideerd.

Goede oplossingen van collega's

Welke mogelijkheden zetten uw collega's in om beter voorbereid te zijn op de serieuze uitdagingen die een examen in de reële beroepscontext met zich meebrengt? En wat heeft u daaraan? Elke opleiding maakt zijn eigen keuzes. De oplossingen en voorbeelden in deze brochure brengen u misschien op goede ideeën. Heeft u aanvullende suggesties? Deel ze met uw collega's van uw eigen en van andere opleidingen.

Waar gaat het om?

Iedereen die betrokken is bij examineren in de beroepscontext weet dat zo'n examen extra inspanning vraagt. Opleidingen ervaren vergelijkbare dilemma's en problemen, voorafgaand aan, tijdens en na de examens. Bij elk van die dilemma's staat uw opleiding voor keuzes. Geen enkele instantie kan voorschrijven wat te doen. De keuzes zijn aan de opleiding. Laat u door de voorbeelden in deze brochure inspireren om die keuzes gefundeerd en in samenhang te maken. Zodat het geheel aan maatregelen voldoet aan Standaard 3.3 Afname en beoordeling opgenomen in het Onderzoekskader mbo 2017 (geldig vanaf augustus 2017) en aan Standaard 2.2 De examenprocessen van afname en beoordeling zijn deugdelijk van het Toezichtkader bve 2012.

1 Voorafgaand aan het examen

‘Dit is een topopleiding;
vanaf dag één word
je hier opgeleid
tot beginnend
beroepsbeoefenaar.
Deze ambitie is terug te
vinden in de wijze van
examineren en de keuze
van beoordelaars’

Visie op examineren

Een visie biedt kaders en houvast om examens af te nemen en te beoordelen. Iedereen die betrokken is bij de voorbereiding op de examens heeft er baat bij dat er weloverwogen keuzes zijn gemaakt die laten zien wat een diploma van de opleiding waard is.

“Vanwege de kwetsbare cliënten is de aanwezigheid van een examiner van school hier ongewenst”

Goede oplossing • Verhelder de visie

Verhelder de visie op examineren door uitgangspunten te formuleren, duidelijke keuzes te maken en die te onderbouwen. Doe dat samen met het werkveld. Bespreek bijvoorbeeld welke examenlocaties het meest geschikt zijn en waarom. Stel vast wat de kern is van het beroep en welke werkprocessen geëxamineerd moeten worden. Beargumenteer hoeveel beoordelaars er nodig zijn en over welke deskundigheid zij moeten beschikken.

“We hebben samen met de zorginstellingen besproken: wat wil je absoluut niet en wat wil je absoluut wel bij de examinering?”

Goede oplossing • Draag de visie uit

Organiseer gesprekken en bijeenkomsten om taken en verantwoordelijkheden te bespreken en vast te stellen. Dat gaat over het afnemen van examens én over de voorbereiding en de evaluatie ervan. Sommige opleidingen zoeken (landelijke) samenwerking met hun collega-opleidingen om uitgangspunten te delen.

Werkprocessen examineren

Hoe maak je mogelijk dat werkprocessen worden geëxamineerd in de reële beroepscontext? Examenfunctionarissen checken of de examenlocatie geschikt is. Maar ook als de kaders duidelijk zijn, blijven er vragen over: biedt de locatie daadwerkelijk mogelijkheden om de kerntaken te examineren? Zo nee, welke alternatieven zijn er?

Goede oplossing • Bereid examinering goed voor

Laat studenten een draaiboek of een plan maken met een overzicht van werkprocessen en examenopdrachten. Stem goed af tussen stagecoördinatoren, studenten en de betrokkenen op de examenlocatie. Zorg dat de opleiding een goed beeld heeft van de mogelijkheden van de examenlocatie.

“ Bij een afdeling met vier units bijvoorbeeld, vraagt de student van de ene unit een beoordelaar van de andere unit die hem niet begeleid heeft ”

Goede oplossing • Bedenk tijdig alternatieven

Bedenk tijdig alternatieven als sommige werkprocessen niet in de beroepscontext geëxamineerd kunnen worden, zoals: een andere locatie, simulatie op school, een alternatieve opdracht of bewijs verzamelen uit eerdere opdrachten.

Diversiteit van bedrijven

Bedrijven zijn heel divers in omvang, expertise en werkprocessen. Hoe garandeer je als opleiding de gelijkwaardigheid van examens? Een examen in de schoonheidssalon in Haarlem verloopt anders dan dat in Heerhugowaard. Wanneer zijn complexiteit en niveau nog gelijk?

Goede oplossing • Stel samen eisen vast

Laat docenten en praktijkopleiders met elkaar bespreken aan welke eisen de examenopdracht minimaal moet voldoen. Toets de voorgestelde opdrachten aan die eisen (kalibreersessies).

“ Bij een paardenevenement moet het in elk geval gaan om een bonds-erkende wedstrijd, dat is de ondergrens ”

Goede oplossing • Maak gedetailleerde beoordelingscriteria

Zorg dat de examenopdrachten beoordelingscriteria hebben die voldoende gedetailleerd zijn. Sommige opleidingen werken met (landelijke) referentieopdrachten of voorbeeldopdrachten.

Goede oplossing • Kies verschillende settings

Vergroot de betrouwbaarheid van het examen door op meerdere momenten in verschillende settings te examineren.

Onafhankelijke en objectieve beoordeling

In de voorbereiding van het examen moeten afspraken worden gemaakt over beoordeling en beoordelaars. Een praktijkbegeleider kan bijvoorbeeld niet zonder meer ook beoordelaar zijn. Op welke manieren zorgen opleidingen voor onafhankelijke en objectieve beoordeling?

Goede oplossing • Zoek combinaties van assessoren

Er zijn verschillende manieren om te zorgen dat de begeleider van de student niet de enige beoordelaar is. Zet bijvoorbeeld externe assessoren in uit een pool van assessoren of zorg voor een combinatie van externe assessoren en assessoren vanuit de school.

“Sommige werkprocessen zijn niet te simuleren of te plannen, zoals een koe die moet kalveren”

Sommige opleidingen kiezen ervoor de praktijkbegeleider op te laten treden als onafhankelijk beoordelaar, terwijl de school het proces bewaakt. Dit is soms het maximaal haalbare. Er is dan één vakinhoudelijke beoordelaar en een procesbeoordelaar.

Kwaliteit beoordelaars

De kwaliteit van de beoordelaars is cruciaal voor de kwaliteit van de afname en beoordeling van examens. Opleidingen signaleren dat observeren en beoordelen een leerproces is. Zij dragen verschillende manieren aan om deskundige (externe) beoordelaars in te zetten bij examens in de reële beroepscontext.

Goede oplossing • Blijf investeren in deskundigheid

Trainen en eventueel certificeren van assessoren is een middel om basis-kennis van het kwalificatiedossier te vergroten en het juiste gebruik van exameninstrumenten aan te leren. Zeker voor beginnende assessoren. Het gaat er ook om meer vaardigheid te krijgen in observeren, gespreksvoering en feedback geven. Ervaren beoordelaars hebben baat bij training om de betrouwbaarheid van het oordeel te borgen.

---

2 Tijdens het examen

‘Het festival vindt op één moment plaats. Zo is het goed te doen om deze professionele producers in te zetten voor de beoordeling’

Inzet beoordelaars

Inhoudelijke en didactische deskundigheid zijn belangrijk, maar de inzet en beschikbaarheid van beoordelaars ook. Het vraagt creativiteit om op een haalbare, uitvoerbare manier de inzet van meerdere beoordelaars te realiseren.

Goede oplossing • Organiseer slim de inzet van beoordelaars

Laat binnen een groter bedrijf beoordelaars rouleren. Examenlocaties kunnen assessoren onderling uitwisselen. Of creëer een pool van assessoren. Soms is het mogelijk de keuze van de examenmomenten af te stemmen op de beschikbaarheid van assessoren.

Goede oplossing • Bespreek observaties

Laat beoordelaars hun observaties uitwisselen vóórdat zij de student beoordelen. Vragen die zij elkaar kunnen stellen zijn bijvoorbeeld: waar hebben we naar gekeken? wat is goed/voldoende? hoe kijk je en hoe beslis je? is het oordeel goed te onderbouwen? Zo leren beoordelaars van elkaar en wordt de beoordeling objectiever, het oordeel betrouwbaarder.

Deskundigheidsbevordering

Deskundigheidsbevordering van beoordelaars kan op formele en informele manieren. De ene vorm blijkt niet beter of effectiever dan de andere vorm. Een combinatie van formeel en informeel lijkt een goed idee. Aspecten ervan zijn ook vóór en na het examen aan de orde.

Goede oplossing • Houd de competenties in beeld

Verifieer de deskundigheid van beoordelaars door hen te beoordelen, door systematisch het aantal jaren ervaring bij te houden en certificaten of andere bewijzen van scholing vast te leggen.

“Onze opleiding heeft van alle assessoren een deskundigheidsverklaring. Daarin staan de studie en/of werkervaring en de ervaring als beoordelaar vermeld”

Zicht hebben

Als opleiding wil je zicht hebben op het verloop van examens; dat de procedures worden gevolgd, de juiste beoordelaars aanwezig zijn en de beoordelingsinstrumenten correct worden ingezet. Hoe zorgen opleidingen dat afname en beoordeling van het examen in de reële beroepscontext verloopt zoals vooraf is beoogd? Examencommissies hebben daar verschillende manieren voor gevonden.

Goede oplossing • Bijwonen en gericht waarnemen

Woon het examen bij als examencommissie en kijk of het examen afgenomen wordt zoals bedoeld is. Spreek van tevoren af waar naar te kijken, bijvoorbeeld: aantal beoordelaars, tijdstip examen, gebruik van instrumenten of onderbouwing van het oordeel.

“Het is bijvoorbeeld niet de bedoeling dat een beoordelaar tips geeft en zo in de rol van begeleider stapt”

Goede oplossing • Voer gesprekken

Voer net na afloop van het examen verificatiegesprekken met de student, de praktijkassessor en de opleiding. Controleer in deze gesprekken of de procedures juist gehanteerd zijn en of het oordeel op juiste gronden tot stand is gekomen. Maak duidelijk dat dit gesprek geen onderdeel uitmaakt van het examen. Het is ook mogelijk om informele gesprekken te voeren met studenten en beoordelaars na afloop van het examen. Vraag hoe ze het vonden gaan.

Goede oplossing • Verzamel schriftelijke informatie

Gebruik informatie uit processen-verbaal opgesteld door examinatoren, of uit logboeken van studenten als input voor een gedegen evaluatie. We hebben samen met de zorginstellingen besproken: wat wil je absoluut niet en wat wil je absoluut wel bij de examinering?

3 Na afloop van het examen

‘We filmen een paar examens die we met een aantal beoordelaars bekijken en bespreken om de oordelen te kalibreren’

Inhoudelijke uitwisseling

Ervaring uitwisselen tussen beoordelaars verhoogt hun kwaliteit. Ook na afloop van de examens zijn er verschillende mogelijkheden om beoordelingen te bespreken.

Goede oplossing • Besteed aandacht aan reflectie

Ervaringen over beoordelen uitwisselen kan meteen na een examen, maar ook op een later tijdstip. Bijvoorbeeld tijdens terugkomdagen of bijscholing. Reflecteren op opgedane ervaringen blijkt te helpen om de competenties te onderhouden.

Grip houden

Om na afloop van examens grip te houden of te krijgen op de gang van zaken, houden veel examencommissies evaluaties.

Goede oplossing • Analyseer gegevens

Analyseer beschikbare gegevens (beoordelingsformulieren, processen-verbaal, opnames, onderbouwingen van oordelen, enquêtes van studenten en werkveld) en stel vast waar de risico's zitten.

“ Uit onze vragenlijst blijkt waar knelpunten zitten, zoals de beschikbaarheid van geschoolde werkbegeleiders of dat praktijkbegeleider en beoordelaar weten wat een prestatie-indicator inhoudt ”

Kies enkele verbeterpunten en bedenk hoe je als examencommissie toe wilt zien op uitvoering van de verbeteringen.

Goede oplossing • Evalueer via casussen

Formeer een taakgroep binnen een opleiding. Laat praktijkbegeleiders of stagecoördinatoren casussen of dilemma's doorgeven aan de taakgroep. Geef de taakgroep de opdracht om te adviseren aan de examencommissie over hoe teams met deze vragen moeten omspringen en wat dit betekent voor de visie.

Rapport

Welke mogelijkheden zetten opleidingen in om beter voorbereid te zijn op de serieuze uitdagingen die een examen in de reële beroepscontext met zich meebrengt? De Inspectie van het Onderwijs vroeg dat aan een aantal mbo-opleidingen. De voorbeelden die zij gaven, staan in het [rapport Examineren in de reële beroepscontext](#). Oplossingsrichtingen voor gesignaleerde problemen en dilemma's (2016). De 'goede oplossingen' in deze brochure komen uit dat rapport. U vindt het rapport op www.onderwijsinspectie.nl.

Suggesties

Elke opleiding maakt eigen keuzes, rekening houdend met de context. Heeft u suggesties? Deel ze met uw collega's en die van andere opleidingen. Of neem contact op met Servicepunt examinering mbo via examineringmbo@mbodiensten.nl of www.examineringmbo.nl.

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

© Inspectie van het Onderwijs | september 2016